

KIRKENS TEKSTILER

Vedligeholdelse og opbevaring

messehagler – alterdug – servietter – messeskjorter – tæpper

FORORD

En meget synlig – men ofte overset – del af kirkens udsmykning er tekstilerne. De smukke messehagler, den rene hvide alterdug og det sarte, hvide kalkklæde over alterkalken. Det kræver arbejde at holde en høj standart for disse genstande.

SELSKABET FOR KIRKELIG KUNST ønsker med denne lille pamflet at hjælpe kirketjeneren, menighedsrådet og eventuelle frivillige med at sikre, at kirkens tekstiler altid tager sig ud fra sin bedste side og holder så mange år som muligt. Og endelig – når de ikke kan mere – opbevares forsvarligt som en del af kirkens historie.

Vi håber, at hæftet vil stå eller hænge i øjenhøjde dér, hvor kirketjeneren altid leder, når der mangles et godt råd om pletfjerning, strygning af alterdug og servietter, vedligeholdelse og opbevaring af messehaglerne. Læs hæftet, sammenlign med, hvad der gøres nu, og få gode idéer til at forbedre standarten.

Hæftet er tænkt til at skulle hjælpe i det daglige, men også til at give menighedsrådsmedlemmerne indsigt i, hvad det kræver at holde kirkens tekstiler smukke til glæde for alle kirkegængerne.

Mangler I hjælp til vask og reparationer af kirketekstilerne, nye messeskjorter, dragtposer el.lign., er I altid velkomne til at kontakte SELSKABET FOR KIRKELIG KUNST:

Telefon 33 15 58 66

Mail: post@kirkeligkunst.dk

Vi udfører, vasker og reparerer kirketekstiler for alle kirker i landet, og hjælper med at finde kunstnere til nye, når de gamle er udtjente.

Ring og hør nærmere om vores gratis konsulentbesøg.

MESSEHAGLER

Renholdning og reparation

For at holde messehaglen ren og hel længst muligt er det vigtigt, at man altid bruger hvide handsker, fordi syren fra hænderne mørner stoffet (selv rene hænder). De hvide handsker forlænger messehaglens levetid med årtier. *Kommer der vinpletter eller andet på haglen, så ring til SELSKABET FOR KIRKELIG KUNST for at høre, hvordan I skal forholde jer inden I gør noget!* Slidte steder på haglen bør repareres så snart de opdages, så de ikke forværres. Se efter ved lynlåsen, hvor der ofte opstår skader efter håndtering.

Opbevaring i det daglige

Det er det en god idé at hænge messehagler på bøjler, der passer til hver enkelt messehagels skulderhældning, og som går helt ud til kanten. Ved at hænge på denne måde belastes tekstilet mindst muligt. En kortere bøjle sætter mærker i skulderyommene (slider dem) netop dér, hvor bøjlen stopper. Der fås bøjler, der tilpasses den enkelte messehagel og som er polstrede, så haglen ikke glider, men bliver hængende, hvor den skal. Hænger messehaglerne ikke i et skab, eller hænger flere tæt sammen, er det en god idé at have en dragtpose af bomuldslærred til hver. På denne måde beskyttes messehaglerne mod lys, støv og snavs og de slides ikke af ru overflader mm.

Fugtighed, jordslåethed og mug

Det er hensigtsmæssigt at opbevare kirkens tekstiler i et stabilt klima omkring 20°C med en luftfugtighed på omkring 50%. Et skab er en god idé. Skabet beskytter messehaglerne mod lys, og hvis man borer huller (2-3cm i diameter) i bund og top giver det luftcirkulation. Hullerne kan på indersiden dækkes med fluenet, så der ikke kan komme insekter ind. Man kan sikre ekstra luftcirkulation ved at sætte en pære, der udvikler varme, i bunden af skabet. Dæk pæren med et sikkerhedsnet, så der ikke opstår brand.

Møl og insekter

Møl trives ikke i tørt klima, og skulle der alligevel findes nogle, så klap messehaglerne godt igennem (bare med hånden - ikke tæppebanker el.lign.), for det kan møl-æg ikke tåle. Støvsug skabet og stedet omkring tekstilerne grundigt. Pletter på haglen kan også tiltrække møl, så vær opmærksom på det.

Langtidsopbevaring

Ældre hagler, der ikke benyttes - eller benyttes meget sjældent - kan pakkes (rene!) ned i syrefri museumsdragtkasser med syrefrit silkepapir imellem. Det er vigtigt at pakke haglerne let med silkepapir over og under. Form pølser af sammenkrøllet silkepapir til alle folder, så disse ikke bliver permanente. Dragtkassen bør også opbevares i et stabilt klima - som beskrevet ovenfor. Museumskasser med mål: 100x65x20cm og mål: 65x50x15cm, og syrefrit silkepapir (75x100cm) til at pakke imellem tekstilerne, kan købes i SELSKABET FOR KIRKELIG KUNST.

Læs mere...

I Nationalmuseets skrift *Bevaring af gamle tekstiler, Museumstekniske studier*, Nationalmuseet, 1978, kan man læse mere om opbevaring. Dette er beregnet for decideret museumsopbevaring og skal blot tages som retningsvisende, for der kan være grænser for, hvad der er praktisk muligt ude i kirkerne og sognegårdene.

ALTERDUGE

I det daglige

Det kan være en stor fordel at have to eller flere alterduge, så det er muligt for kirketjeneren altid at have en ren og nystrøget dug på lager. Hvis man har en alterdug eller alterdugsbort, der er kniplot eller broderet, er det vigtigt at have flere skåneduge. Det er ikke hensigtsmæssigt at vaske broderier og kniplinger alt for ofte; én gang om året kan være tilstrækkeligt.

Vask

Det er vigtigt at vurdere, hvad tekstilet kan klare, inden vask påbegyndes. Før vask skal tekstilet pletrensnes:

- stearinpletter nulres forsigtigt af og det sidste fjernes med husholdningssprit
- vinpletter vædes med glycerin
- øvrige pletter vædes med farveløst håndopvaskemiddel
- tekstilet pakkes i plastpose og ligger højst 10 timer inden vask.

Tekstiler med broderi eller kniplinger og møre tekstiler skal håndvaskes. Andre kan maskinvaskes ved 60° *uden* centrifugering.

Stivelse: Hvis man ønsker at stive tekstilet, kan det gøres på følgende måde: Lav en tyktflydende jævning af kartoffelmel og vand: ca. 1 spsk. kartoffelmel til 2 dl koldt vand. Opvarm blandingen til den jævner/tykner. Tilsæt lidt salt. Saltet tilsættes, da det nedsætter risikoen for at stoffet svides under strygningen. Denne jævning hældes i en balje og tilsættes lunket vand til vandet føles fedtet. Heri nedsænkes tekstilet og skvulpes godt rundt.

Tekstilet tørres liggende eller hænger på et rør på Ø 10-12 cm (f.eks. nedløbsrør af plast). Mindre servietter kan glattes ud i våd tilstand på en glat bordplade, der ikke smitter af (laminat f.eks.) og efterlades til de er helt tørre, så skal de *ikke* stryges. Lad dem ligge med forsiden opad, så det er bagsiden, der bliver plan og glat, og så eventuelt broderi på forsiden ikke trykkes sammen.

Alterdug skal tørre helt først og så stænkes det og lægges i en plastpose 6-12 timer, og stryges indtil det er *fuldstændigt* tørt – mærk især efter at sømmene er helt tørre. Hvis alterdugens størrelse er afgørende for, at dugen passer til alterbordet, skal man have alterbordets mål og en tommestok ved siden af strygebordet, så man under strygningen kan måle efter. Dugen bliver mindre efterhånden som den tørrer op. Det er tilrådeligt at afsætte *god tid* til at stryge, så man kan udføre hele arbejdet uden afbrydelser. Se videoer af stænkning og strygning på SELSKABET FOR KIRKELIG KUNSTS hjemmeside: www.kirkeligkunst.dk/raadgivning/vask-strygning/

Opbevaring

Man kan med fordel rulle alterdugen på et rør, når den er strøget. Rul den med retsiden ud af, da det giver de pæneste sømme. Opbevar røret liggende, da dugen ellers skrider ned og krøller i kanten. Alternativt kan man gøre en dyd ud af at folde dugen så folderne kommer til at ligge symmetrisk på alterbordet. Det kan se meget smukt ud med synlige folder i en dug.

Er kirken så heldig at have en alterdug med en fint broderet, kniplot eller hæklet bort, skal man passe ekstra godt på den, da der er lagt hundredvis af timer i håndarbejdet. Spørg os, hvis du er i tvivl, om borten er noget særligt. Er den i stykker, kan det måske lade sig gøre at reparere den og sætte den fint i stand, så den kan bruges ved de store højtider. Skal den opbevares over længere tid, bør den vaskes og rulles på et rør med syrefrit silkepapir viklet om, eller foldes med syrefrit silkepapir og lægges i en syrefri æske. Dugen må ikke være stivet, når den gemmes væk for længere tid, men skal være helt ren.

SMÅ SERVIETTER, MESSESKJORTER, ANTEPENDIUM OG KORTÆPPE

Kalkklæder

Kalkklæder er ofte lavet af fint hørstof, udsmykket med broderi eller knipling. De *bør kun* vaskes, når det er nødvendigt, og kan da med fordel stives og opbevares mellem to stykker pap, beklædt med syrefrit silkepapir.

Dåbsservietter

Dåbsservietterne skal også traditionelt være lavet af hør. De bør syes i en god kvalitet evt. med kirkens navn eller initialer broderet på. De skylles forsigtigt op og stryges efter brug, da en rigtig vask slider unødigt meget. Er de blevet rigtigt snavsede, kan den vaskes – se under alterduge.

Messeskjorter

Sørg for de er rene og nystrøgne. Se efter, at lukketøjet fungerer. Velcrolukninger er ikke gode, da de kan hænge fast i andre tekstiler og rive tråde ud i stoffet. Et par store knapper er at foretrække.

Antependiet

Et antependium er det klæde, der hænger ned foran alteret. Antependiet må ikke røre gulvet og skal hænge jævnt fra bordkanten. Lys, støv og fugt nedbryder tekstiler. Vær derfor opmærksom på, om antependiet bleges af sol fra sydvinduet, og om bedeskamlen står for tæt på antependiet, så der opstår fugt bagved denne. Se efter slid i overkanten og ved gulvet dér, hvor præsten står. Ring til SELSKABET FOR KIRKELIG KUNST om råd til vedligeholdelse.

Kortæppet

Det er bedre at forebygge snavs og pletter end at fjerne dem bagefter. Sørg for at lave foranstaltninger så stearinpletter undgås og vær opmærksom på, om alterkalken drypper. Denne kan få monteret en tud, så den er nemmere at hælde af. Vinpletter er svære at få af et tæppe. Og præsten bør sørge for at have rene sko på. Er tæppet alligevel blevet plettet så kontakt SELSKABET FOR KIRKELIG KUNST.

SELSKABET FOR KIRKELIG KUNST

Frederiksholms Kanal 28G

1220 København K

www.kirkeligkunst.dk

post@kirkeligkunst.dk

telefon: 33 15 58 66